

Posudek na diplomovou práci

Renaty Zisa Štindlové

Vliv mateřství na pracovní motivaci žen

Téma práce patří k dobře probádaným oblastem, autorka této diplomové práce nicméně našla, také na základě vlastní zkušenosti, specifickou výzkumnou otázku, jíž je vliv mateřství na pracovní strategie žen. Adekvátní metodou je pak kvalitativní výzkum prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.

K vlastnímu zpracování. Diplomandka zná můj názor, že teoretická část se má zaměřit co nejúžeji na koncepty relevantní pro její výzkumnou otázku a že naprosto není nutné zabývat se například historií ženské práce. Totéž platí o podkapitolách „Genderově podmíněné dovednosti a schopnosti“, „Důsledky práce žen pro rodinu a společnost“ (kompilát z Bahenské a tedy opět historická exkurze), „Kvalifikovaná práce jako začátek emancipace“ (opět historie). Když už tam tyto pasáže proti mé vůli jsou, měly být vždy jasně a explicitně odůvodněné co do relevance pro cíl práce. Diskutovat by se již dalo o relevanci oddílů věnovaných komunistické éře. Ani tyto však nejsou objasněny coby nutný historický kontext ve vztahu k současné situaci. Zvláštní je již to, že plynule navazují na předchozí historické exkurzy a nezdá se tedy, že by autorka tuto éru považovala za specifickou ve vztahu ke svému tématu. Problém mám i s tím, že jsou zde odkazy na pouze jeden zdroj. Tato pasáž nadto končí tvrzením Bohuslavové (zdroj) z roku 2000, že ženy dnes „začaly svou reprodukční funkci redukovat“, když již tehdy bylo demografům jasné, že Husákovy děti se budou reprodukovat s výrazným časovým posunem, což posléze nastalo – dnes máme rok 2018, domnívá se autorka, že by tato teze stále platila?

Dále mi není jasné, proč je mezi tyto historické pasáže náhle zařazeno téma „Úloha práce při formování identity“. Toto subtéma, pro autorku stěžejní, přijímám jako jednu z nosných linií zkoumání, mám zde pouze problém se strukturou této kapitoly. Následná podkapitola otevírá téma vlivu původní rodiny na první pracovní volbu participantek, chaos sem ovšem vnáší sociologická témata segregace pracovního trhu a součástí této podkapitoly je i zcela zbytečné zaobírání se celkově problematikou socializace. Stačilo odkázat na bezpochyby již existující zjištění českých socioložek o vlivu původní rodiny v této oblasti a tečka. Z hlediska logické struktury práce měla být otázce volby povolání v Česku věnována samostatná kapitola, jež by začínala vlivem původní rodiny.

V podkapitole „Pracovní motivace ...“ mám problém s použitím Gilliganové, které považuji za zbytečné, ale když už zde je, nelze její myšlenky prezentovat neproblematickým způsobem – autorka v podstatě přijímá její esencialistický

přístup. I když se jedná o dílčí výtku, mohla by se k ní u obhajoby vyjádřit, neboť souvisí se závažnějším problémem. Od kapitoly zabývající se konfliktem rolí totiž ještě výrazněji vystupuje zásadní teoretická otázka, z jakých pozic vlastně autorka vychází. Část jejích zdrojů patří k české feministické obci, část nikoli, již to by nebylo na škodu vždy uvádět. Vazbě k feminismu se autorka víceméně vyhýbá, to by bylo dobré vysvětlit. Závažnějším důsledkem těchto nejasností je značný zmatek a častá protirečení v autorčině textu. Setkávají se zde názory jasně konstruktivistické s esencialismem až biologismem. Tak například první věta příslušné kapitoly zní: „Biologická dispozice předurčuje ženu k životní roli matky.“ Níže zase najdeme výrok Maříkové, že „ačkoli žena matka preferuje v určitém životním období rodinu před profesními ambicemi dobrovolně, není jisté, zda není tato 'dobrovolnost' ženám vědomě či nevědomě vnucená sociálním a kulturním prostředím“. Zajímá mě, zda a jak se autorka k těmto východiskům staví a na jaké pozici se nachází sama.

Téma reprodukčního chování populace je sice pro tuto práci okrajově relevantní, ale je sepsáno nadměru obšírně a z velké části opět irrelevantně, s použitím množství statistik – ptám se: jsou pro výzkumnou otázku v takové šíři skutečně potřebné? Co z těchto pasáží považuje autorka za užitečné pro svou výzkumnou otázku? Problematice sladování rolí, jež má k výzkumné otázce nejbliž, je věnována mnohem menší plocha. Teoretická část bohužel nekončí shrnutím konceptů použitelných pro konstrukci výzkumné strategie, bývalo by potřebné.

Zhodnocení empirické části si dovolím částečně přenechat oponentce (již kvůli délce tohoto posudku), zastavím se pouze u dvou záležitostí spojených s výběrem vzorku. Účelový vzorek je OK, ale kritérium předchozí znalosti komunikačních schopností participantek je dost neobvyklé – mohu se ovšem mýlit a posouzení nechám na komisi. Zmíněné kritérium však souvisí s tím, že autorka má ke všem dotazovaným přátelský vztah a ví o nich poměrně mnoho. Bohužel nemohu souhlasit s jejím tvrzením, že to příliš nezasáhlo do zpracování dat – poměrně často doplňuje zjištění opřená o výroky o své vlastní znalosti životní situace dané ženy a vypomáhá si jimi i v interpretacích. To je však metodologicky nepřijatelné a byla bych ráda, kdyby se k tomu diplomandka vyjádřila.

Vlastní analýza začíná různými aspekty problematiky práce, tematická analýza je uspokojivá, ilustrovaná přiměřeným množstvím citací. Zastavím se ale především u konceptu emancipace. Na jeho problematičnost jsem diplomandku upozorňovala v průběhu našich konzultací, zejména na příliš rigorózní a jaksi automatické svázání emancipace s placenou prací, které pak vede k silně problematickým interpretacím jako: „Ve svém každodenním životě ale byly ochotné omezit svou míru emancipace, kterou jim přinášela jejich placené práce v případě, že by jim zabraňovala v péči o děti a rodinu.“ (s. 49) To rozhodně

vyžaduje vysvětlení u obhajoby – skutečně lze „emancipaci“ ze dne na den takto ztratit, nebo jinak: jaký přínos má takové badatelské „zjištění“? Pojem emancipace kromě tohoto spojení autorka nikde nějak diferencovaněji nedefinuje, není ani překvapivé, že s ní mají problém samy participantky. Autorka sice uznává jistou metodologickou chybu, když narátorky nepožádala o jejich vlastní definici emancipace, zároveň ale vrší další, když odmítá jejich pojetí spojené s otázkou moci – výroky narátorek je třeba respektovat a ne se rozhodnout je ignorovat (s. 50).

Uprostřed práce pojednou ke svému údivu objevuji větu (má nějak uvozovat následující blok věnovaný mateřství): „Výpovědi, které jsem získala, neodhalují pravdivou realitu, protože tu zjistit nelze, jsou to konstrukce a interpretace žen ...“ (s. 50) Prosím o vysvětlení – proč až tady? Vliv mateřství na pracovní strategie je rozebrán bohatě a zajímavě. V některých částech, zejména u kategorie „Omezuje, nevyučuje, obohacuje“ však příliš převažují citace výroků a jejich řazení za sebou, jakoby všechny obsahovaly totéž, nutně zde však byla ošizená analýza, která si musí všimnout rozdílů (s. 71 a další). Celkově lze analýze vytknout přílišné sklony k hodnotovému souzení a také vyvozování obecných závěrů z velmi dílčích dat, například u chování vysokošolaček ve srovnání s ostatními. Pochválit (druhá strana mince) je však třeba nesporné zaujetí tématem, rozhodně se nejedná o práci odbytou. Závěry odpovídají předchozí analýze, i když konkrétně ty, které byly odpovědí na výzkumnou otázku, mohly být více rozvedeny. A kladu si (a autorce) zásadní otázku, co považuje za přidanou hodnotu své práce ve vztahu k předchozím výzkumům, na něž hojně navazuje. Oceňuji závěr, jímž text končí a který hovoří o „ošizené domácnosti“. Kdybych byla před dokončením do práce zasáhla, asi bych se přimlouvala za to, aby „Ošizená domácnost“ figurovala jako tzv. „sexy název“ v titulu, se současným názvem coby podtitulem.

Tím se dostávám k důležité okolnosti sepsání této práce. Ač jsem v průběhu jejího psaní autorce poskytla v určité fázi značně podrobnou zpětnou vazbu, ve fázi jejího dokončování jsem se k podobné zpětné vazbě (ze zdravotních důvodů) již nedostala a autorka takřikajíc zůstala osamocena. Cítím tedy jistou odpovědnost za výsledek, za některé problémy, jež jsem již nezachytila. Mé kritické výhrady to neovlivnilo, protože za výsledek není odpovědný jen můj „výpadek“, ale také jistá tvrdohlavost mé diplomandky v momentech, kdy se jí rad dostalo. O něco benevolentnější je však mé hodnocení.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou velmi dobře, i když na hraně známky „dobře“.

PhDr, Hana Havelková, PhD.
Vedoucí diplomové práce

V Roztokách 2. 2. 2017